

Din Eğitiminde Denetim: Malta Mariam AlBatoool School Örneği ve Türkiye'deki Denetim Uygulamaları ile Karşılaştırılması*

DERLEME MAKALESİ

Mehmet Zeki GÖKSU¹

1 Doç. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı, zeki.goksu@erzincan.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0875-2226.

Gönderilme Tarihi: 29.06.2022 Kabul Tarihi: 04.11.2022 DOI: 10.37669/milliegitim.1137824

Atf: "Göksu, M. Z. (2024). Din eğitiminde denetim: Malta Mariam AlBatoool School örneği ve Türkiye'deki denetim uygulamaları ile karşılaştırılması. *Millî Eğitim*, 53 (241), 591-612. DOI: 10.37669/milliegitim.1137824"

Öz

Bu çalışmanın amacı din eğitiminin denetiminin yurtdışındaki uygulamaları hakkında bilgi vermek, Türkiye'deki denetim uygulamaları ile kıyaslamak ve benzer/farklı yönlerini ortaya koymaktır. Araştırma Malta'da 2007 yılından beri faaliyet gösteren ve Malta Eğitim Bakanlığına bağlı tek İslami eğitim kurumu olan Özel Mariam AlBatoool School ve Erzincan'da bulunan bir İmam Hatip Ortaokuluna ait denetim raporları ile sınırlıdır. Araştırma doküman incelemesi yöntemiyle yapılmıştır. Öncelikle Malta ve Türkiye'deki denetim sistemleri incelenmiş, 2018 yılında Malta Eğitim Bakanlığı Eğitimde Kalite ve Standartlar Direktörlüğü görevlileri tarafından hazırlanan Mariam AlBatoool School denetim raporu ile 2021 yılında Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı bakanlık müfettişleri tarafından hazırlanan İmam Hatip Ortaokulu denetim raporu karşılaştırmalı olarak tetkik edilmiştir. Elde edilen bulgular neticesinde Malta ve Türkiye'de formal öğretimle birlikte din eğitimi veren eğitim kurumlarının denetim uygulamaları arasında birtakım benzerlikler yanında bazı farklı uygulamaların yapıldığı da tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: din eğitimi, denetim, Mariam AlBatoool School, imam hatip ortaokulu

* Bu makale 13-15 Mayıs 2022 tarihlerinde düzenlenen 3. Din Eğitimi Sempozyumu'nda özet bildirisi olarak sunulmuştur.

Supervision in Religious Education: The Example of Malta Mariam AlBatoool School and Comparison with Supervision Practices in Türkiye

Abstract

The aim of this study is to give information about the practices abroad regarding the supervision of religious education, to compare it with the supervision practices in Türkiye and to reveal its similarities/differences. The research is limited to the audit reports of Private Mariam AlBatoool School, which has been operating in Malta since 2007 and is the only Islamic educational institution, and the Imam Hatip Secondary School in Erzincan. The research was carried out by document analysis method. First of all, the inspection systems in Malta and Turkey were examined, and the Mariam AlBatoool School inspection report prepared by the officials of the Quality and Standards in Education Directorate of the Malta Ministry of Education in 2018 and the inspection report prepared by the Ministry Inspectors of the Republic of Türkiye Ministry of National Education Inspection Board in 2021 were examined comparatively. As a result of the findings, it has been determined that there are some similarities between the inspection practices of educational institutions that provide religious education together with formal education in Malta and Türkiye, and different practices are also made at the same time.

Keywords: *religious education, supervision, Mariam AlBatoool School, imam hatip secondary school*

Giriş

Denetim, sözlükte “eğitim ve öğretim çalışmalarının yürürlükteki yasa, tüzük ve yönetmenlik ve genelgelere göre yapılıp yapılmadığının incelenmesi ve öğretimin geliştirilmesi amacını güden bir süreç” olarak tanımlanmaktadır. (Demirel, 2005, s.31) Eski dilde teftiş kelimesiyle ifade edilen bu kavram, eğitim sisteminde çeşitli kuramlar yolu ile tahmin edilen sonuçları sentez eden bir süreç olarak da ifade edilebilir. Önceden kararlaştırılmış amaçların gerçekleşme düzeyini bulmak üzere her kurum için teftiş yapılabilir.(Taymaz, 2011, s. 3)

Eğitimde denetim anlayışı, yönetim yaklaşım ve kuramlarına göre evrilmekte, ortaya koyduğu ilke, varsayım ve yaklaşımlara göre farklılaşmaktadır. Eğitimde ve okul sisteminde denetim genellikle gerekli ve kaçınılmaz olarak görülmüştür. Denetimi gerekli kılan birincil unsur “entropy” olarak bilinen örgütün güç kaybetmesini önlemektir. Denetimin gerekliliğini vurgulayan diğer bir unsur geliştirme işlevidir. Özellikle son yıllarda denetimin kontrol etme anlayışından ziyade geliştirme odaklı işlevi önem kazanmıştır (Aydın, 2008, s. 4). Eğitimde denetim denince bir eğitim-ög-

retim kurumunun belli bir yönü ya da bölümü yerine onun her türlü eğitim-öğretim etkinliklerini, yönetim ve büro işleri ile görevlerinin çalışmalarını tümüyle incelemek ve değerlendirmek için yapılan iş ve işlemler kastedilmektedir (Hoşgörür ve Höşgörür, 2013). Dolayısıyla Eğitimde denetim hizmetlerinin amacı, tüm eğitim-öğretim faaliyetlerini denetlemek, değerlendirmek, aksayan yönlerini düzeltmek ve daha iyi hale getirilmeleri için gereken önlemlerin alınmasını sağlamaktır (Gündüz, 2010).

Öncelikle şunu ifade edelim ki Malta ve Türkiye’de eğitim yönetimi ve bunun yanında denetiminin yapısı merkezîdir. Ancak her iki ülkenin merkezîlik anlayışı kıyaslandığında aralarında bazı farklılıklar mevcuttur. Örneğin Malta’da okullara müdür atanması gibi bazı yönetsel işlemler ile okulların denetimi merkezi olarak yapılır. Okulların işleyişi, müdür yardımcısı ve öğretmen seçimi vb. hususlar okul yönetim kurulları ile beraber okul müdürünün uhdesinde olan görevler içerisinde yer almaktadır. Bu noktada Malta’da özellikle 1990’lı yıllardan başlayan bir yerelleşme süreci ile okullara geniş yetkiler verildiği görülmektedir. Türkiye’de ise tam bir merkezî yönetim hakimdir. Malta’da olduğu gibi okul müdürünün ne müdür yardımcısını ne de çalışacağı öğretmenleri seçme yetkisi bulunmamaktadır (Yıldırım, 2010). Okulların denetimi de benzer şekilde merkezî yönetim tarafından Bakanlık müfettişlerine yaptırılmaktadır. (Bu makale yayına hazırlandığında 2016 yılında yapılan değişikliklerle illerde faaliyet gösteren Maarif Müfettişleri Başkanlıkları kaldırılmış sadece Millî Eğitim Bakanlık Müfettişleri marifetiyle denetim faaliyetleri bir süre yürütülmeye çalışılmış, 2021 yılında Millî Eğitim Teşkilat Kanunu’nda yapılan değişikliklerle tekrar illerde Eğitim Müfettişleri Başkanlığı kurulmuş ve müfettiş yardımcısı alımı için hazırlıklara başlanmıştır. Ancak söz konusu denetim yapısının daha kuruluş aşamasında olması ve merkezden yönetim anlayışına göre kurgulanması sebebiyle araştırma kapsamına dâhil edilememiştir.)

Din eğitiminde denetime geçmeden önce din eğitiminin ne olduğu ve özellikle Malta ve Türkiye’de eğitim kurumlarında din eğitimi özelinde İslam dininin nasıl ve ne şekilde öğretildiği hususunda bilgi verilecektir. Din eğitimi, bireyin dinle ilgili öğrendiklerini bir bütün olarak çevreleyen bir kavramdır (Nazıroğlu, 2021, s. 22). Kısaca din eğitimi, bireyde yaşantısı yoluyla davranış değişikliği meydana getirme sürecidir (M. Ş. Aydın, 2021, s. 81; Tosun, 2012, s. 23). O hâlde din eğitimi ve öğretiminin temel hedefi dinî olanın hissedilmesi, davranışa dönüştürülmesi ve insanların yaşam alanlarında doğru biçimde yer bulmasıdır (Okumuşlar, 2021, s. 41). Bilindiği gibi din eğitimi, ailelerden okullara, hatta ibadethanelere kadar bir çok sosyal çevrede sürdürülen bir süreçtir. Bugün bunların yanı sıra Türkiye’deki uygulamalar üzerinden yola çıkılacak olursa örgün eğitim içinde sayılan imam hatip ortaokulları ve liselerinden yüksek öğretime kadar her kademedeki seçmeli/zorunlu dersler ve mesleki din

eğitimi gibi birçok uygulamayı kapsar (Altaş, 2022, s. 49). Türkiye de örgün eğitim içinde var olan imam hatip okullarının muadili olarak Avrupa`da birçok ülkede kilise okulları mevcuttur. Bu okulların benzer şekilde Malta`da da eğitim sistemi içinde faaliyet gösterdikleri görülmektedir.

Nüfusunun %95`inin kendisini Katolik olarak tanımladığı Malta, bir ada devleti olup jeopolitik konumu ve geçmişte hakimiyet kuran devletlerin etkisiyle çok kültürlü bir yapıya ve birbirinden farklı inanç ve görüşlere ev sahipliği yapmaktadır. Adada Hristiyanlar dışında Müslüman, Budist, Bahai topluluklar da vardır. Toplum açısından Katolik inanç dinî bir unsurdan çok bir kimlik olarak kabul görmekte, Katolikliği reddetmek bir anlamda Malta kimliğini reddetmek anlamına geldiğinden birçok pagan kendini Katolik olarak tanımlamaktadır. Çünkü Hristiyanlık inancı Malta`yı jeopolitik açıdan yakın olduğu Kuzey Afrika kıtası yerine Avrupa kıtasına aidiyet sağladığından daha tercih edilebilir bir kimlik olarak kabul edilmiştir (Güneş Gün, 2017, s. 11).

Malta`da okul türleri -özel eğitim kurumları hariç- üç ana bölümde incelenebilir. Birincisi Malta devlet okullarıdır. Bu okullar adada bulunan tüm öğrencileri kabul eder. Bu kurumlarda okula gidiş geliş, kitaplar, diğer okul malzemeleri devlet tarafından karşılanmaktadır. Sadece aileye düşen çocuklarının okul formalarını satın almaktır. İkinci olarak kilise okulları sayılabilir. Katolik Kilisesi`ne ait olan bu okullar hükümetle yapılan bir anlaşma ile okul ücreti almadan eğitim verirler. Personel maaşları hükümet tarafından karşılanır. Ebeveynler sadece okul masraflarına yardımcı olmak amacıyla yıllık bir bağış yapar. Ayrıca kırtasiye, kitap vb. okul malzemeleri de veliler tarafından karşılanmaktadır. Üçüncü ve son olarak bağımsız okullar söylenebilir. Malta`da göçmen ve yabancılara eğitim veren çok sayıda uluslararası bağımsız okul türü vardır. Çocuklarının bu kurumlarda eğitim almalarını isteyen aileler okul ücreti, okul malzemeleri, üniformalar ve ulaşım giderleri gibi eğitim masraflarını kendileri üstlenerek bu okullara kayıt yaptırabilir (*Education, t.y.*).

Katolik mezhebine bağlı olan ve Hristiyan vatandaşlarına Hristiyanlık ve Katoliklik anlayışına göre din eğitimi veren Malta`da Müslüman ailelerin çocuklarına İslami eğitim veren iki kurum mevcuttur. Bunlardan birisi Libya hükümeti ile Malta hükümeti arasında özel bir anlaşma ile kurulan, Libya Eğitim Bakanlığına bağlı yönetilen ve finanse edilen özerk bir okul olarak 24 December Libyan School, diğeri ise Malta Eğitim Bakanlığına bağlı Mariam AlBatoool School`dur. Mariam School adı, Malta`nın Hristiyan kimliğine saygı sebebiyle Meryem Ana`nın adını taşımaktadır. Burası Büyük Cami külliyesiyle bir İslam merkezi görünümündeki adadaki tek İslami okuldur. Minare, okulun üzerinde yükselir ve öğle ezanları duyulur. Caminin imamı ve okulun Katolik inancına sahip müdürü okulu beraber yönetirler. Okulda Müslüman ve Hristiyan öğretmenler beraber görev yapmaktadır. İslami öğretiler ve

ibadetler, helal haram gibi konular Müslüman öğretmenler tarafından öğretilir. Okulun koridorlarındaki panolarda abdest ve namaz ritüellerini içeren posterler görmek mümkündür. Okul, dinî bayramlar olan Ramazan ve Kurban bayramlarını hem okul bünyesinde hem de cami cemaati ile ortak kutlamaktadır. Bu kutlamalar, ebeveynlerin katılabileceği şekilde akşam saatlerinde yapılır. Ayrıca Mevrit Kandili programları da düzenlenmektedir (Darmanın, 2013).

Malta'daki İslami din eğitimi veren Mariam School'un uygulamalarından sonra Türkiye'deki din eğitimi uygulamalarına dikkat çekelim: Türkiye Cumhuriyeti, nüfusunun büyük çoğunluğu Müslüman olan bir ülkedir. İlkokul 4. sınıftan başlayarak lise son sınıfa kadar tüm kademelerde din kültürü ve ahlak bilgisi dersi zorunludur. Bununla birlikte 2012 yılından itibaren din-ahlak ve değerler öğrenme alanında seçmeli Kur'an-ı Kerim, temel dinî bilgiler ve Peygamber'imizin hayatı dersleri altında dinî eğitim verilmektedir. Bununla birlikte özellikle Arapça dil eğitimi ile birlikte daha yoğun bir şekilde din eğitimi verilen imam hatip ortaokulları ve liseleri örgün eğitim sisteminin içinde yer almaktadır. Özellikle son yıllarda proje okulları olarak adlandırılan imam hatip okullarına ilginin yeniden arttığı görülmektedir. Örgün eğitim sisteminin bir parçası olan ve Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olarak çalışan bu okullar diğer okullar gibi denetim sistemine tabiidir.

Din eğitiminde denetim denildiğinde okullarda spesifik bir din eğitimi denetimi akla gelebilir. Ancak ne laik bir yönetim sistemi ile yönetilen Türkiye'de ne Malta'da bu anlamda bir denetim yapılmamakta; genel olarak okullar devletin eğitim anlayışı ve standartları çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu bakımından genel denetim standartları içerisinde okulların özelliğine göre öne çıkan kazanımların değerlendirilmeleri elbette denetimin konusu içinde olacaktır. Kurum denetimi yapılırken kurumun tüm faaliyetleri birlikte incelenir. Karşılaşılan sorunlara karşı okul yönetimi ile çözüm yolları aranır. Aksaklıkların giderilmesi ve alınabilecek önlemler hakkında denetim görevlilerince rehberlik yapılır. Böylece kurumun amaçlarına ulaşmasını sağlayacak şekilde görevini yerine getirmesi, gelişmesi ve yenilenmesine yardımcı olunur (Taymaz, 2011, s. 135). Araştırmaya konu olan denetim raporları incelendiğinde ortaya çıkan denetim modelinin, denetim modellerinden klinik denetim modeline uygun olduğu görülmektedir. "Klinik denetim, planlama, gözlem ve geri bildirim aşamalarından oluşan bir denetim modelidir." En ayırt edici özelliği ise doğrudan denetleyen ve denetlenen etkileşimin sağlanması, denetlenen kişinin/kurumun gelişiminin amaçlanmasıdır (Aydın, 2008, s. 47).

Bu araştırmanın konusu, formal eğitim içinde İslam eğitimi veren okulların denetim raporlarının karşılaştırmalı bir şekilde betimlenmesidir. Araştırmanın amacı ise Malta ve Türkiye'de İslami eğitim veren okulların denetimindeki uygulamaların

benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesi ve uygulamalarda öne çıkan iyi örneklerin ortaya konulmasıdır. Bununla birlikte yurtdışında faaliyet gösteren ve İslami eğitim veren bir okul ile Türkiye`de benzer türdeki okulların denetim süreçleri açısından bir karşılaştırılmaya ilk defa tabi tutulması ve Türkiye`de din eğitiminde denetim üzerine yapılan ilk çalışma olması araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

Yöntem

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden “doküman incelemesi” yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem araştırılmak istenen olgu ya da olgular hakkında bilgi veren dokümanların incelenmesini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 217). Bu yöntemin iki türü vardır. Bu araştırmada kullanılan türü “içerik çözümlemesidir.” İçerik çözümlemesi, bir belgenin içeriğinde gizli kalmış kavram, ilke ve özellikleri anlamak amacıyla yapılan bir incelemedir (Karasar, 2022, s. 230). Bu araştırmada öncelikle Malta`da faaliyet gösteren ve Müslüman bireylere yönelik Arapça ve İslami din eğitimi veren Mariam School`a ait Malta Eğitim Bakanlığı Kalite Güvence Departmanı tarafından oluşturulan denetim raporu incelenmiş ve değerlendirilmiş, ardından Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı Bakanlık Müfettişleri tarafından denetlenen Erzincan`da bir imam hatip ortaokuluna ait denetim raporuyla karşılaştırılmıştır. Araştırmada amaçlı örneklem stratejisi benimsenmiş, Malta Mariam School ile din eğitimi faaliyeti alanında benzerlik yönü en yakın olan imam hatip ortaokulunun denetim raporu karşılaştırılmıştır. Çünkü Mariam School 2017`ye kadar ikinci kademesi olan bir okuldur. Denetim raporu ise 2018 yılına aittir. Ayrıca Türkiye`de ilkokul seviyesinde din eğitimi verilen kurum bulunmaması sebebiyle imam hatip ortaokulu ile kıyaslanma yoluna gidilmiştir. Bu minvalde karşılaştırması yapılacak denetim raporları detaylı bir şekilde incelenmiş; şekil, süre, ortak vurgulanan konular, benzerlikler ve farklar belirlenerek ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Etik Kurul İzni

Söz konusu çalışma doküman incelemesi kapsamında olduğundan etik kurul iznine ihtiyaç duyulmamıştır.

Bulgular

Bu bölümde her iki denetim raporu şekil ve içerik bakımından ana hatlarıyla ortaya konulmaya çalışılacak ardından her iki rapor arasındaki benzerlik ve farklılıklara değinilecektir.

1. Mariam School Denetim Raporu

Raporun dili İngilizcedir. Ekleri ile birlikte 12 sayfadan oluşmaktadır. Aşağıda raporun bölümleri ve içeriği hakkında bilgiler verilecektir.

1. 1. Rapor Kapağı ve İçindekiler Bölümü

Kalite Güvence Departmanı'nın logosu adı yer alan kapakta, ayrıca *Malta Mar-riam School için Kalite Güvence Departmanı tarafından yapılan dış denetim raporu* şeklinde kalın puntolarla rapor başlıklandırılmıştır. Devamında daha küçük puntolarla “Dış inceleme, 12-16 Kasım 2018 tarihleri arasında gerçekleştirildi.” diyerek denetim aralığını ifade ettikten sonra hemen ardından “17/Aralık/2018 tarihi ile raporun dü-zenlendiği tarih belirtilmiştir. Bir rapor dış kapağı görünümü bu ilk sayfada hakimdir. İçindekiler sayfası ise kapağın hemen altında raporun ana bölümleri ve sayfa numarala-rını gösterir şekilde düzenlenmiştir.

1. 2. Giriş

Giriş bölümünün başında okul detayları başlığı ile okulun adı denetim tarihle-ri, yöneticinin adı ve denetim ekibinin bilgileri yer almaktadır. Daha sonra raporun oluşturulmasında dayanan kaynaklara değinilmiş, okul öz değerlendirme raporu, denetim ekibinin okulun iç paydaşlarına (öğretim personeli, aileler ve öğrenciler) uy-gulanan anketler, bazı paydaşlarla (yüz yüze) görüşme, denetim süresince denetim ekibinin gözlemleri şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca iç paydaşlara dağıtılan anket sa-yıları ve geri dönüş oranlarına da yer verildiği görülmüştür.

Giriş bölümünün devamında “Okul Durumu” alt başlığı altında okulu tanıtan ve hakkında bilgi verilen birkaç paragraf bulunmaktadır. Özellikle ilk paragrafta okul tanıtılırken okulun bölümleri arasında bir caminin ve İslam kültür merkezinin oldu-ğu, İslam kültürüne göre bağımsız bir ilkokul olduğu (okulun ortaokul kısmı finansal zorluklar sebebi ile 2017 yılında kapatılmak zorunda kalmıştır Bkz. Xuereb, 2017) ifade edilmektedir. Ayrıca Müslüman öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının karşılandığı ve İslam ve Arapça öğretimi ile birlikte Malta Ulusal Müfredat Çerçevesine uyumu bir müfredata sahip olduğu giriş bölümünde belirtilmektedir. Devam eden diğer pa-ragraflarda okulun bina özellikleri, derslikler, yönetim kadrosu, öğrenci sayıları vb. sayısal verilere yer verilmiştir.

1. 3. Eğitimsel Liderlik ve Yönetim

Okul yöneticisinin ve üst yönetim kurulunun yönetim biçimleri, yapılan anketler sonucu yöneticiler hakkındaki iç paydaşların görüşleri, yöneticilerin denetim ekibi ile olan münasebetleri ve denetim ekibinin gözlemleri denetim bulguları başlığı al-tında bu bölümde yer almaktadır. Örneğin okul müdürünün ders gözlem ziyaretleri ile öğretmenlere verdiği pedagojik destek ve öğretmenlerle olan eğitimsel liderlik bağlamında ilişkileri, okul aksiyon alanlarına göre eğitim öğretim faaliyetlerinin de-vamının kontrolünün yapıldığı yönünde olumlu tespitlere yer verilmiştir. Okul müdür yardımcısının da sorumluluk alanı içinde olan stajyer öğretmenlerin izlenmesi ve des-

teklemesi, rehberlik yapılması görevlerini yerine getirdiği, üst yönetimin yönetsel kararları alırken aralarında uyum olduğunun gözleendiği, iç paydaşların anket sonuçlarına göre tüm öğretim personelinin okul idaresinin bu izleme ve değerlendirmelerinden memnun oldukları sonuçları raporda olumlu yönler olarak ifade edilmiştir.

Raporda olumlu yönlerin yansira bu başlık altında eksiklik tespitleri ve uyarılar da dile getirilmiştir. Örneğin okulda takip edilmesi gereken müfredat programı ile öğretmenlerin planları arasında uyumsuzluk olduğu tespit edilmiş, belirtilen personelden alınan geri bildirimlerde birlikte çalışmak için daha yapılandırılmış ve düzenli fırsatlara sahip olmayı arzu edeceklerini söyledikleri ifade edilmiştir. Görülen bu eksikliğin giderilmesi için denetim ekibi tarafından bir tavsiyede bulunulmaktadır. Okulda planlama ve öğretim faaliyetleri konusunda tecrübeli öğretmenlerin görüldüğü bu öğretmenlerin hizmet içi seminerlerde görevlendirilerek diğer öğretmenlerle iş birliği yapılmasına zemin oluşturulması tavsiye edilerek, bu şekilde üst yönetimin daha sağlıklı bir değerlendirme yapabilmesine ve ders materyalleri ve diğer kaynakların etkin kullanımı için öğretmenlerin etkili planlama yapabilmesine olanak sağlayacağı ifade edilmiştir.

Raporda olumlu yönler ve eksikliklerin bildirilmesinin yanında okul yönetiminin yaptığı eksik uygulamaların da denetim ekibi tarafından eleştirildiği de göze çarpmaktadır. Örneğin okul öz değerlendirmesi için öğretmenlere anket yapıldığını fakat anket sonuçlarına göre herhangi bir değerlendirme yapıp geri dönüt verilmediğini ifade ederek bu eksik uygulamanın eleştirildiği görülmektedir. Bununla birlikte bu anketlerin veli ve öğrencilere de yapılmasının daha sağlıklı sonuçlar vereceği konusunda tavsiyede bulunulduğu görülmektedir. Ayrıca ders gözlemi, sınav sonuçları ve anket sonuçları ile elde edilen bulgularla okulun güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koyacak SWOT analizi yapılması da tavsiyeler arasında yer almaktadır. Uzun vadeli okul eylem planları yanında kısa vadeli gelişimi görmeyi sağlayan küçük adımlar ve zaman dilimleri içeren akıllı eylem planlarının daha etkili olacağı da ayrıca ifade edilmektedir. Yine denetim görevlilerin uyguladığı anket sonuçlarında öğretmenlerin mesleki gelişim ihtiyacı olduğunu ifade etmesine rağmen personelin bireysel mesleki ihtiyaçlarını ve okulun gelişim önceliklerini ele alan genel bir plandan yoksun olduğunu ifade ederek eleştirilmekte, okulda pedagoji ve eğitim yönünden yetkin birkaç personelin denetim görevlilerinin dikkatlerini çektiklerini, bunlar vasıtasıyla mesleki gelişim toplantıları yapılması da tavsiye edilmektedir.

Denetim raporları sadece eksik tespit belgesi olmamalıdır. Malta Mariam School'un denetim raporunda eksiklerin belirtilmesi yanında dezavantaj olarak görülen hususları fırsata çevirme noktasında tavsiyelere rastlanmaktadır. Örneğin okulun öğrenci sayısı bakımından butik bir okul olması avantajını kullanarak veli-okul di-

yaloğunun artırılması, okul dışı etkinlikler yapılarak farklı öğrenme ortamlarının oluşturulması, akran öğrenme ve kültürel etkileşime yer verilmesi denetim görevlileri tarafından okul yönetimine tavsiye edilmektedir. Ayrıca eğitimsel liderlik ve yönetim başlığı altında tespit edilen hususların genel olarak belirtilmesi yanında okulun güçlü ve geliştirilebilir yönleri için özel bir başlık açıldığı da görülmektedir. Aşağıda bu tespitlere yer verilmiştir:

1. 3. 1. Güçlü Yönler

Raporda okulun güçlü yönleri aşağıdaki şekilde maddeler hâlinde çıkarılmıştır;

- Okul müdürünün kapsayıcı ve kucaklayıcı olması ve Müslüman öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılaması (oklu müdürü Hristiyan ve Malta vatandaşıdır.), proaktif, cana yakın ve sorun çözmeye becerilerinin güçlü olması, yetki dağıtımının önemine inanması,
- Üst yönetim kurulunun öğretmen ve öğrencilere destek vermesi,
- Okul müdürünün etkili izleme yapabilmesi, ders gözlem sonuçları hakkında personele geri bildirim vermesi şeklinde ifade edilmiştir.

1. 3. 2. Geliştirilebilir Yönler

Denetim raporunda Mariam School'un geliştirebilir yönleri aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

- Öğretim programı ile öğretmen planlarının uyumlu hale getirilmesi,
- Okul yönetiminin okulun iç denetimi ile ilgili daha detaylı çalışma yapması,
- Tüm paydaşlara anket yapılması,
- Okul yönetimi tarafından kapsamlı SWOT analizi yapılması,
- Akıllı eylem planları hazırlanması ve düzenli şekilde izlenip değerlendirilmesi,
- Öğretmen gelişim toplantıları düzenlenmesi,
- Okul dışı veli-öğretmen işbirlikçi öğrenme ortamları oluşturulması şeklinde özetlenmiştir.

1. 4. Öğrenme ve Öğretme

Bu başlık altında okulun öğretim faaliyetleri irdelenmektedir ve okulun türüne göre öne çıkan ve varlık amacına hizmet eden öğretim faaliyetleri üzerinde durulmaktadır. Örneğin Mariam School'da Malta ulusal müfredatına bağlı olmakla bir-

likte Arapça ve İslam inancı eğitimi de verildiği belirtildikten sonra okul müdürü ve yardımcısının Arapça dilini bilmedikleri için Arapça öğretimi ve İslami eğitim programlarına hâkim olamayacakları ve bu şekilde sağlıklı bir rehberlik ve denetim yapamayacakları ifade edilmektedir. Yine öğrencilerin kariyer planlamalarına yardımcı olacak kariyer planlama dersinin olmadığı bir eksiklik olarak belirtilmektedir.

Eleştirisi ve eksiklik tespitinden sonra okulda öğretim adına olumlu bulunan hususlar da raporda göze çarpmaktadır. Örneğin öğretmen ve öğrenciler arasında olumlu diyalog ve verimli sınıf atmosferi oluşturulduğu, anaokulunda beceri temelli uygulanan öğretim yönteminin olumlu etkilerinin gözlemlendiği, ders gözlemlerinde öğretmenler tarafından öğrenci merkezli yaklaşımın benimsendiğinin görüldüğü, 1-2. sınıflarda müfredatın yanında değerlerin öğretilmesinin dikkati çektiği, ancak diğer kademelerde de bu uygulamanın yapılmasının daha etkili olacağı, bunların öğrenci motivasyonunu ve güdülenmesini olumlu etkilediği hususları raporda yer almaktadır. Yine öğretim yöntem ve tekniklerinin sınıf gözlemlerinde denetime konu olduğu görülmektedir. Örneğin uygun sorgulama teknikleri, öğrenci katılımını teşvik eden sözlü geri bildirim ve uygulamalı bir yaklaşımın kullanımını içeren yaratıcı öğretim pedagojileri hem 1-2 hem de 3. sınıflarda gözlemlendiği, tüm sınıflar için öğretmen ve öğrenci merkezli yaklaşımların doğru ve yerinde kullanıldığının tespit edildiği, 4-5. sınıflar için bazı derslerde branş öğretmeni uygulamasının okul tarafından uygulandığı ancak bu durumun öğrenci lehine/aleyhine bir uygulama olduğu hususunda bazı paydaşların endişelerinin olduğu, bu konuda yapılacak değerlendirmeden sonra söz konusu uygulamaya devam edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu bakımdan yapılan değişiklikleri hemen reddetmeden sağlıklı bir değerlendirme ve analiz ile karar verilmesi hususu denetim görevlilerinin bilimsel değerlendirmelere önem verdiklerini göstermektedir.

Okulda yapılan uygulamaların daha verimli hale getirilmesi için de çeşitli önerilere raporda rastlanmaktadır. Örneğin okul öğretmenlerinin her öğrenci için düzenli tuttukları ilerleme raporlarının öğretmenler toplantısında tartışılmasını olumlu bir faaliyet olarak ifade ettikten sonra, uygulamanın daha verimli hale getirilmesi için öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerinin izlenerek değerlendirilmesi ve öğrencilerin gelişim planı kullanılarak izlenmesinin uygun olacağına vurgu yapıldığı görülmektedir.

Okulun kendini daha sağlıklı değerlendirmesi ve benzer eğitim kurumları arasında yerini görebilmesi için üç yıllık sınav performansının Malta`ca, İngilizce ve matematik dersleri üzerinden diğer okullarla kıyaslanıp bu konuda okulun başarı sıralamasında kendi yerini görmesi önerisi bu başlık altında yer almaktadır. Bir önceki bölümde olduğu gibi yine güçlü ve zayıf yönler ayrı bir başlık altında, bölüm sonunda özet olarak ifade edilmiştir. Buna göre;

1. 4. 1. Güçlü Yönler

- Güçlü, anlamlı öğretmen-öğrenci ilişkileri,
- Olumlu sınıf yönetimi, huzurlu ve işbirlikçi sınıf ortamları,
- Okulöncesinde kullanılan olumlu yöntemler,
- Tüm sınıflarda yaratıcı öğretim pedagojisi öğrenci ve öğretmen merkezli yaklaşımların dengeli kullanılması okulun güçlü olduğu hususlar olarak ifade edilmiştir.

1. 4. 2. Geliştirilebilir Yönler

- Üst yönetimin İslami ve Arabi öğretim programına hâkim olmamaları,
- Üst Yönetim Ekibinin bir görevinin de okulun programının özellikle kişisel, sosyal ve kariyer gelişiminde Ulusal Müfredat Çerçevesi ile daha uyumlu olmasını sağlaması (Bu noktada dış destek alınması tavsiye edilmiştir.),
- Öğretmenlerin iyi uygulamalarının teşvik edilmesi, iş birlikli öğrenmenin yaygınlaştırılması,
- Tematik ve disiplinler arası uygulamaların yaygınlaştırılması,
- 4-5. sınıflarda branş öğretmenlerinin sayısının artırılması,
- Okulun yıllık performansı hakkında tüm paydaşları içine alan bir değerlendirme yapılması ve gelişimin izlenmesi şeklinde ifade edildiği görülmektedir.

1. 5. Okul Etiği/Kültürü (School Ethos)

Okulun kimliğini oluşturan din eğitimi faaliyetlerine de atıf yapan ve okul kültürünü yansıtan tespitlere denetim raporunda bu bölümde yer verildiği görülmektedir. Örneğin okulun öğrencilerin Müslüman kimliğini geliştirmeyi ve güçlendirmeyi, onlara bir öz değer ve güven duygusu aşılamayı başarılı bir şekilde yönettiğini belirterek aynı zamanda öğrencilere Batılılaşmış, çok kültürlü bir toplumda nasıl yaşayacakları konusunda olumlu rol modelleri sağlayarak öğrencilerin Malta kimliğini güçlendirmeleri için rehberlik edildiği bir tespit olarak belirtildikten sonra, inceleme haftasında Müslüman ve Malta kimliklerinin bu kaynaşmasını çoğunlukla hem İslami duaların hem de Malta millî marşının okunduğu derslerde ve sabah toplantısında belirginleştiği tespiti raporda yerini almıştır.

Öğrenci davranışlarının okul yönetimince taltif edilmesi de bu bölümde ele alınmış ve olumlu olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin katıldığı kurullar/klüpler, okul yönetiminin öğrencileri nezaket, barış, kabul, iş birliği ve saygı gibi te-

mel değerler üzerinde düşünmeye teşvik ettiği bir platform görevi gördüğü, öğrenciler tarafından sergilenen olumlu değerler ve tutumların kutlandığı, böylece bu durumun öğrencilerin özgüvenlerini artırdığı, kişisel ve değer gelişimine katkı sunduğu tespit edilmiştir. Bu kurullara örnek olarak Paoula izci grubu verilmiş ve bu kulübün sosyalleşme ve bireysel gelişime olumlu katkılarından bahsedilmiştir.

Okul kültürünün diğer bir yansıması olan okula aidiyet duygusu ve meslektaş dayanışmasının güçlü olduğu, denetim haftasında belirgin bir saygı duygusuyla karakterize edilen olumlu ve sakin bir atmosferin okula hâkim olduğu ifade edilmiş, öğrencilerin hem sınıf içinde hem de sınıf dışında mutlu olduklarının gözlemlendiği ve öğretmenlerinden övgüyle bahsettikleri olumlu bir tespit olarak raporda yerini almıştır. Ayrıca öğrenci-öğretmen ve okul yönetimi arasında oluşan olumlu ilişkilerin, öğrencilerin kendilerini güvende ve okula karşı memnuniyet duymalarını sağlayacağı belirtilerek, okul kurallarının varlığı, öğrenciler tarafından herhangi bir hatalı davranış sergilediklerinde, onların nasıl devam edecekleri, hatalarını nasıl düzeltecekleri konusunda yönergeler sunacağından olumlu bulunmuş ve denetim ziyareti sırasında, öğrencilerin davranışlarında olumlu örnekler görüldüğü raporda ifade edilmiştir.

Okul kültürünü etkilemesi sebebiyle okul binasının, özellikle açık alanın ve öğrencilerin oyun oynadığı alanların genel olarak yenilenmesine acilen ihtiyaç duyulduğu da bu bölüm altında belirtilmiştir. Önceki bölümlere olduğu gibi yine okulun güçlü ve zayıf yönleri ayrı bir başlık altında ele alınmıştır.

1. 5. 1. Güçlü Yönler

Güçlü yönler şu şekilde ifade edilmiştir:

- Okul, öğrencilerin Müslüman ve Maltalı kimliklerini geliştirmeyi ve pekiştirmeyi ve onlara bir öz değer ve güven duygusu aşılarmayı başarılı bir şekilde yönetmesi,
- Okulda güçlü ve somut bir aidiyet ve meslektaş dayanışması duygusu hâkim,
- Belirgin bir saygı duygusu ile karakterize edilen olumlu ve sakin bir atmosfer okula nüfuz eder ve öğrencilerin okul günlerini öğrenmeye elverişli bir ortamda geçirmelerini sağlar.

1. 5. 2. Geliştirilebilir Yönler

Geliştirmeye açık alanlar aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

- Yıl sonunda öğrenci konseyi faaliyetlerinin değerlendirilmesi,
- Bireyselleştirilmiş Eğitim Planları (BEP) planlarının zamanında yapılması,
- Üst öğrenime devam edecek öğrencilere geçiş alıştırımları yapılması,

- Okul binasının ve bahçesinin yenilenmesi,
- Eğitime ve insan kaynağına yatırım yapılması, finansal sıkıntıların eğitimciler ve öğrencilerin eğitim kalitesi üzerine negatif etkilerinin azaltılması tespitleri yer almaktadır.

1. 6. Öneriler

Daha önceki bölümlerde dile getirilen geliştirilebilir yönler için tespit edilen hususlar bu başlık altında öneri haline getirilmiştir. Örneğin öğrenme ve öğretme başlığı altında tespit edilen üst yönetimin Arapça bilmemeleri sebebiyle öğretim programına hâkim olamamalarını ve ulusal müfredatta olması gereken bazı derslerin olmadığı hususlarındaki tespitlerle ilgili olarak; “Okul Yönetim Ekibinin görevi (okul müdürü, yardımcısı ve bir öğretmenden oluşan kurul) öğretim programlarının uygulanmasının, özellikle Kişisel, Sosyal ve Kariyer Gelişiminde Ulusal Müfredat Çerçevesi ile daha uyumlu olmasını sağlamaktır. Ayrıca, Okul Yönetim Ekibi, ilgili öğretmenleri yönlendirmek ve sağlıklı bir rehberlik faaliyeti yürütmek için İslami ve Arapça öğretim programı konusundaki farkındalığını ve anlayışını derinleştirmesi tavsiye edilir.” şeklinde ifade edilmektedir.

Denetim raporunun sonunda bir dahaki denetimin olası zamanı belirtilerek kalite güvence direktörünün imzasıyla bitirilmiştir. Ayrıca ek olarak denetim standartları verilmiş, neredeyse tamamı (%95-100), çoğu (%65-80) gibi terimler kullanıldığında atıfta bulunulan ortalama miktarları gösteren tablo da rapora eklenmiştir.

2. İmam Hatip Ortaokulu Denetim Raporu (Türkiye Örneği)

Erzincan merkezde bulunan bir imam hatip ortaokulunun Millî Eğitim Bakanlığı Bakanlık müfettişlerince 2021 yılında yapılmış olan bir denetim raporu örnek olarak alınmış ve Mariam School denetim raporu ile kıyaslanmak için incelenmiştir. Raporun dili Türkçedir ve 11 sayfadan ibarettir.

2. 1. Kapak Sayfası

Kapak sayfası bir şablon şeklindedir. Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu anteti altında okulun ismi ve okul ile ilgili bilgiler ve kız-erkek sayıları sınıf, tür ve kademe-lerine göre listelenmiştir. Genel olarak denetim raporunun ilk sayfası, kapak sayfası olmaktan ziyade resmi bir evrakın ilk sayfası hüviyetini taşımaktadır.

2. 2. Giriş

Bu bölümde yapılan denetimin makam onayları denetim yapılan okulun adı, denetim turnesi zaman aralığı ve yapılacak denetim çalışmaları ile ilgili bilgi verilmiş alt başlıklara atıfta bulunulmuştur.

2. 3. Eğitim Öğretim Ortamları

Bu başlık altında okula ait temel bilgiler, fiziki durum okulun bölümleri, yangın sivil savunma gibi hususlarda inceleme yapılmıştır. Tespit edilen sorunlar ve çözüm önerileri sunulmuştur. Örneğin yangın merdiveni çıkış kapılarının çalışmadığı sorun olarak ifade edilirken çalışır hale getirilmesi çözüm önerisi olarak sunulmuştur.

2. 4. Eğitim Öğretim Faaliyetleri

Bu başlık altında öğretim etkinlikleri, eğitim etkinlikleri, eğitim öğretim faaliyetlerinin sonuçları, sorunlar ve çözüm önerilerine yer verilmiştir.

2. 4. 1. Öğretim Etkinlikleri

Bu bölümde okulun öğretim faaliyetleri ile ilgili incelemelere yer verilmiştir. Örneğin Bölge Müdürler Kurulu toplantı sonuçlarının öğretmenler kurulu toplantısında ele alınması, ders planları ve ünitelendirilmiş yıllık planların yapılmış olduğu, öğretmenlerin derslere hazırlıklı girdiği (okul idaresinin öğretmenlerden aldığı ders planlarına istinaden) olumlu olarak tespit edilmiştir. Yine yazılı kağıtlarının random üsülü incelenmesi sonucunda cevap anahtarlarının hazırlandığı, kağıtların saklandığı, öğrencilere katılım puanlarının verildiği, BEP raporlarının hazırlandığı, destekleme ve yetiştirme kurslarına (3 yıllık) katılım oranlarının raporda tablolaştırıldığı, iş ve işlemlerinin kontrol edildiği görülmüştür.

2. 4. 2. Eğitim Etkinlikleri

Bu başlık altında davranışa dönük eğitim faaliyetlerinin incelendiği görülmektedir. Örneğin okul rehberlik servisinin iş ve işlemlerinin denetlendiği, kaynaştırma öğrencileri, kulüp çalışmalarının/ toplu hizmeti çalışmalarının incelendiği, belirli gün ve haftalar, 15 Temmuz ile ilgili faaliyetlerin yapılıp yapılmadığı hakkında denetim yapıldığı ve bu faaliyetlerin olumlu bulunduğu ifade edilmektedir. Okul-çevre ilişkileri bağlamında “Sosyal-kültürel etkinliklerin okul çevresi ile paylaşıldığı görülmüştür.” şeklinde bir tespit olmasına rağmen herhangi bir kanıt zikredilmemiştir.

2. 4. 3. Eğitim Öğretim Faaliyetlerinin Sonuçları

Bu başlık altında 3 yıllık öğrenci devamsızlık durumu ve öğrencilerin başarı durumları (takdir, teşekkür, sınıf tekrarı) ve üst okullara (sınavlı-sınavsız-özel liselere) yerleşme durumunun incelenip tablolaştırılmış şekilde rapora dâhil edildiği görülmüştür. Bu başlık altında tespit edilen sorunlar ve çözüm önerilerine de yer verilmiştir. Örneğin öğretim etkinlikleri olarak zümre toplantılarının içeriği yetersiz bulunmuş, yönergede belirtilen formata uygun yapılması çözüm önerisi olarak sunulmuştur. Benzer şekilde eğitim etkinliklerinden sosyal faaliyetler yetersiz görülmüş ve bunların sayısının, çeşitliliğinin artırılması istenmiştir.

2. 5. Yönetim Faaliyetleri

Bu başlık altında insan kaynakları iş ve işlemleri, araştırma ve planlama, örgütlenme, öğrenci işleri, okul servis araçları, taşıma yoluyla eğitime erişim, denetim-izleme-değerlendirme, iletişim ve yönetişim, bilişim sistemleri, pansiyon işleri, yönetim faaliyetlerinin sonuçları bunlara ilişkin sorunlar ve çözüm önerileri alt başlıkları yer almaktadır.

İnsan kaynakları ile ilgili olarak okul personelinin detaylı listesi çıkarılmış, ihtiyaç ve norm fazlası personel tespit edilmiştir. Araştırma ve planlama altında stratejik plan, öğretmen ders programları, nöbet çizelgeleri gibi çalışmaların yapılıp yapılmadığının incelendiği görülmektedir. Örgütlenme kısmında ise öğretmenler kurulu vb. kurulların iş ve işlemleri, öğrenci işleri alt başlığında e-okul işlemleri hakkında inceleme yapılmıştır.

Denetim raporunda okul servis araçları ve taşınmalı öğrenciler yönetim faaliyetleri altında incelenen diğer bir husustur. Yine okul yönetiminin sorumluluk alanında olan denetim, izleme ve değerlendirme faaliyetleri kapsamında öğretmenlerin mesleki çalışmalarının yapılıp yapılmadığı ve ilgili evrakların tutulup tutulmadığı incelenmiştir. İletişim ve yönetişim başlığı altında idare ve öğretmenlerin oluşturduğu kurulların çalışmalarını eşgüdüm içinde yaptıkları ve internet sitesinin faaliyette olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca yönetim faaliyetlerinin sonuçları başlığı altında okulun TÜBİTAK proje başvurularının da irdelendiği görülmektedir. Son olarak yukarıda zikredilen başlıklarla ilgili tespit edilen sorunlar ve çözüm önerileri ile bu başlık tamamlanmaktadır. Tespit edilen sorunlar ilgili birkaç örnek verecek olursak örneğin insan kaynakları iş ve işlemleri ile ilgili olarak; İş sağlığı ve güvenliği risk değerlendirme analiz raporunda belirtilen eksikliklerin giderilmediği, okul öğrenci servis araçlarının ve taşınmalı öğrencileri getiren servis araçlarının günlük kontrollerinin yapılmadığı tespit edilmiş, çözüm önerisi olarak bunların ivedilikle yapılması talep edilmiştir.

2. 6. Mali İş ve İşlemler

Bu başlık altında mali kaynakların kullanımı, okul aile birliği hesapları, sigortalı çalıştırılan personel işlemleri, taşınır mal işlemleri, sorunlar ve çözüm önerileri yer almaktadır. Başlıklara dikkat edildiğinde okulun mali yönünün detaylı bir şekilde incelendiği anlaşılmaktadır. Yapılan denetim sonucunda bu başlıklara ilişkin birtakım sorunların tespit edildiği ve bunlara ilişkin çözüm önerilerinin de sıralandığı görülmektedir. Örneğin okul aile birliği toplantılarının düzenli yapılmadığı ve giderlerin panoya asılmadığı, taşınırın kod sistemine göre numaralandırılmadığı tespit edilmiş ve bunların mevzuatına uygun bir şekilde yapılması önerilmiştir.

2. 7. Covid-19 Önlemleri Kapsamında Yapılan Çalışmalar

Kurum denetiminin pandemi dönemine denk gelmesi sebebiyle eklenmiş bir başlık olarak karşımıza çıkan bu bölümde pandemi kuralları çerçevesinde alınan önlemler incelenmiş, bir sorun tespit edilememiştir.

2. 8. İzleme ve Değerlendirme

Bu bölüm önceki denetim sonuçlarını takip etmek ve bu denetim sonuçlarının izlenmesi için gereken işlemlerin sıralandığı bölüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Önceki denetim raporuyla ilgili olarak, okulun ilk denetimi olması sebebiyle bir işlem yapılamamıştır. Mevcut denetim ile ilgili olarak raporda belirtilen eksiklikler için gelişim planı hazırlanarak İl Millî Eğitim Müdürlüğüne gönderilmesi istenmektedir. Ayrıca 2023 vizyonu doğrultusunda okulda yapılan çalışmalar ve elde edilen başarılar da bu başlık altında ele alınmıştır. Örneğin İngilizce ve Arapça yabancı dil konuşma etkinliklerinin düzenlendiği olumlu bir faaliyet olarak ifade edilmiştir. Yine okul bahçesinde ağaçlandırma yapıldığı, İlahiyat Fakültesine gezi yapıldığı, “Erzincan Birlikte Okuyor” yarışmasında okulun il birincisi olduğu, hafızlık yarışmasında bir öğrencisinin Türkiye 4. `sü olduğu, il genelinde düzenlenen yüzme bilmeyen kalmasın etkinliği doğrultusunda 50 öğrencinin kursa katıldığı, öğrencilerin kışın kayak kurslarına katıldığı vb. hususlar raporda olumlu olarak ifade edilmiştir.

2. 9. Örnek Uygulamalar

Bu başlık altında okulda uygulanan ve diğer okullarda uygulanmayan örnek çalışmaların yaygınlaştırılması amacıyla tespiti amaçlanmaktadır. Ancak kurumda böyle bir uygulama tespit edilemediği raporda belirtilmektedir.

2. 10. Genel Değerlendirme

Denetim faaliyetinin planlandığı zamanında tamamlandığı ve önemli bir problemle karşılaşmadığı ifade edilerek rapor tamamlanmıştır.

3. Mariam School ve İmam Hatip Orta Okulu Denetim Raporlarının Karşılaştırılması

Her iki denetim raporu arasındaki benzerlik ve farklılıklar aşağıdaki şekilde tablolandırılmıştır:

Tablo 1*Denetim Raporları Arasındaki Benzer/ Farklı Yönler*

Mariam School	İmam Hatip Ortaokulu
Denetim süresi 4 Gün	Denetim süresi 2-4 Gün
Denetim ekibi: 2 kişi	Denetim ekibi: 3 Kişi
Rapor Uzunluğu 12. Sayfa	Rapor Uzunluğu 11. Sayfa
Temel başlıklar	Detaylı başlıklandırma
Kaynak: Çoklu veri (anket, resmi evrak, okul iç denetim raporu, gözlemler)	Kaynak: Resmi evraklar ve Okul yönetici beyanları
Okulun İslami kimliğine ve eğitimine vurgu yapılmış.	Okulun İslami kimliğine ve eğitimine özel bir vurgu yok.
Öğretim boyutu önde	Fiziki ve yapısal hususlar önde
Sonuçlar takip ediliyor	Sonuçlar takip ediliyor
Bilimsel yönü ağırlıkta	Resmi rapor yönü ağırlıkta

Yukarıda tablo 1’de görüldüğü üzere denetim süresi, denetçi sayısı, rapor hacmi (sayfa sayısı), denetim sonuçlarının takibi hususlarında her iki rapor arasında büyük oranda fiziki benzerlikler görülmektedir. Ancak başlıklandırma, rapora kaynak teşkil eden verilerin çeşitliliği, okulun kimliğinin denetim raporuna yansımaları, denetimde vurgu yapılan konuların içeriği, raporun bilimsel ya da resmi yönünün ağır basması yönünde bazı farklılıklar da tespit edilmiştir. Bu hususlar tartışma ve sonuç bölümünde detaylandırılacaktır.

Tartışma ve Sonuç

Denetim, denetlenen kuruma güvensizlik anlamına gelmez. Çünkü güven, kontrole mâni değildir. Ayrıca öğretimde denetim, salt olarak açık arama, cezalandırma mantığıyla yapılmamalıdır. Aksine eksikleri dışardan bir göz ile tespit edip okulun gelişimine katkı sunmak için yapılmalıdır. Bu husus hem genel eğitim hem de dinî eğitim veren okullar için geçerlidir. Malta Mariam School ile Erzincan İmam Hatip Ortaokulunun denetim raporlarının her ikisi de cezalandırma ve eksik aramadan ziyade okulun gelişimine katkı sunmayı amaçlayan rapor niteliğindedir. Bunun en bariz kanıtı her iki raporun herhangi bir ceza kurgusu üzerine yapılandırılmaması ve belirtilen eksiklikler için düzeltme imkânı sunulmasıdır.

Her iki okulun denetim raporlarında denetim süresi, denetçi sayısı, rapor hacmi (sayfa sayısı), denetim sonuçlarının takibi hususlarında benzerlikler göze çarpmaktadır. Ancak öğrenci sayıları düşünüldüğünde (Mariam School 150 öğrenci, İmam Hatip Ortaokulu 425 öğrenci) İmam Hatip Ortaokulunun denetim süresi, denetçi sayısı ve

rapor uzunluğu bakımından daha hacimli olması beklenebilir. Ancak meselenin çok boyutlu olması (müfettiş sayısı, müfettiş başına düşen denetlenen okul sayısı) ve Millî Eğitim Bakanlığının il müdürlüklerinde eğitim müfettişleri kadrosunu yeniden ihdas ederek yeni bir yapılanmaya gitmesi ve makalenin asıl konusunun din eğitiminde denetim olması sebebiyle bu tespitle yetinilmiştir.

Okullara ait denetim raporları başlıklandırma yönüyle incelendiğinde Mariam School`a ait denetim raporunda daha temel, okulun yönetim ve öğretim boyutlarını ele alan temel başlıklara rastlamak mümkündür. Oysa İmam Hatip Ortaokulunun başlıklandırması daha ayrıntılıdır. Ancak incelenen okulun işleyişi ve fiziki şartlarını ele alan yönetim boyutuna daha çok vurgu yapan öğretim boyutunun cılız kaldığı bir başlıklandırma stratejisi güdüldüğü görülmektedir. Bu durum denetimde içeriğin farklılığından da kaynaklanmaktadır. Örneğin Mariam Schoolda okul yönetimini ders izleme belgeleri ile birlikte denetim görevlilerinin kendi ders izleme çalışmalarını raporlarında belirttikleri, ayrıca veli, öğrenci ve personele dağıttıkları anketler ile birlikte çoklu veri kaynağından faydalanma yolu izlenmektedir. Oysa İmam Hatip Ortaokulu özelinde Türkiye`de yapılan denetim çalışmalarında kurum denetimi yapılmakta, okul yönetimlerinin izleme değerlendirme formları üzerinden öğretim faaliyetleri denetlenmektedir.

Önceki paragrafta belirtildiği üzere veri kaynaklarından faydalanma biçimi raporun içeriğini de etkilemiştir. Mariam Schoolun denetim raporuna kaynak teşkil eden çoklu veri kaynaklarından faydalanmaları elbette denetim sürecinin ve raporun daha sağlıklı bir şekilde tamamlanmasına fırsat sunmaktadır. Bu şekilde okul gelişimi için daha isabetle tespitler yapıp daha etkili çözüm önerileri sunmak mümkün olmaktadır. Oysa İmam Hatip Ortaokulu özelinde Türkiye`de uygulanan kurum denetimi modelinde resmi evraklar ve yöneticilerin beyanları veri kaynağı olarak kullanılmaktadır. Bu durum raporun daha mekanik ve sorunlar ve çözüm önerileri için daha etkisiz kalmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda Mariam Schoolun veri elde etme biçiminin daha sağlıklı olduğu söylenebilir.

Okulun kurum kültürüne kimliğini yansıtan öğretim türüne denetim raporlarında değinilmesi önemli bir husustur. Bu şekilde denetimin farklılaştırıldığı, denetlenen kurumun niteliğine göre özelleştirildiği söylenebilir. Mariam School denetim raporunda denetlenen okulun Malta`daki diğer okullardan farklılığına vurgu yapıldığı, okulun İslami eğitim verdiği hususunun vurgulandığı görülmektedir. Ayrıca öğretim denetiminde öğretime konu olan dini eğitim ise elbette buna yer verilmesi ve yapılan denetimin aynı zamanda hem ulusal öğretim amaçlarına uygun olması hem de doğru bir din eğitimi verilip verilmediğinin denetlenmesi önem arz eder. Bu bakımdan Mariam Schoolun denetim raporu belirtilen hususlara yer verilmesi bakımından önemlidir.

İmam Hatip Ortaokulu denetim raporunda ise okulun kimliği, kültürel yapısı, kimliğini oluşturan din eğitimi faaliyetleri denetim raporunda çok yer bulamamıştır. Sadece dil eğitimi bağlamında Arapça ve İngilizce konuşma pratiği sınıflarının oluşturulduğu ve Erzincan İlahiyat Fakültesine gezi yapıldığı hususları raporda ifade edilen hususlardır.

Okulların denetiminde öne çıkan husus, öğretim denetimi olması beklenen bir husustur. Elbette okulun yönetimi, fiziki yapısı, işleyişi de denetimin konusudur. Ama bütün bu hususlar okulun varlık nedeni ve nihai amacı olan eğitim öğretim faaliyetlerinin daha sağlıklı yapılabilmesi ve katkı sunması oranında önem kazanmaktadır. Mariam School Denetim Raporu incelendiğinde okulun öğretim boyutunu önceleyen o hususta okulun gelişimine katkı sunmak için ortaya konan “geliştirilebilir yönler” için çözüm önerileri sunulmuştur. Örneğin öğretim ve planlamada gelişime açık yönleri tespit edilen öğretmenler için yine aynı okulda görev yapan benzer yönleri güçlü uzman öğretmenler arasında bilgi alışverişini sağlayacak okul içi seminer faaliyeti yapılması önerilmiştir. İmam Hatip Ortaokulu raporunda ise fiziki ve yapısal sorunların eğitim öğretim denetimini geriye düşürdüğü söylenebilir. Bu sonuca aslında uygulamaları denetim modelinin de neden olduğu ifade edilmelidir. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlık Müfettişlerinin uyguladıkları denetim modelinde ders/sınıf denetimi yoktur. Bu bakımdan iki rapor arasındaki bu farkın kullanılan model farklılığından kaynaklandığı da söylenebilir. Nitekim Bozbayındır, Özgan, ve Kalman (2012)'ın yaptıkları “İlköğretim Teftiş Raporlarıyla İlgili Bir Çözümleme” adlı araştırmaları sonucunda bulgulara ilişkin getirdikleri öneriler arasında okulların en önemli görevinin öğretim sorunlarına öncelik verip etkin kılınmaları olduğu ve teftiş yönergelerinin uygulamadaki eğitim felsefesine ve müfredatına uygun olması gerektiği şeklindedir. Denetim raporlarının en önemli işlevi öğretimi daha verimli ve etkin hale getirmek olduğu düşünüldüğünde denetimin öğretim faaliyetlerini öne çıkaracak şekilde şekillenmesi önemli bir husustur.

Denetim faaliyeti bir süreç işidir. Denetimin sağlıklı bir şekilde tamamlanması ve raporlanması önemli oldu gibi denetim sonrası tespit edilen hususların yerine getirilmesi ve böylece okul gelişim planı çerçevesinde eğitim-öğretim kalitesinin ve verimliliğinin artırılması da önem arz etmektedir. Bu bakımdan denetim raporlarında belirtilen eksiklerin yerine getirilip getirilmediğinin tespiti ve sonraki denetimlerde önceki denetim sonuçlarının irdelenmesi modern denetim anlayışına uygun bir yöntemdir. Her iki raporda denetim sonrası sürecin takibine ilişkin ifadeler yer almaktadır. Ancak 2015 yılında yapılan Geçmişten Geleceğe Eğitim Denetimi ve Müfettişlik Paneli Sonuç Bildirgesi'nde Türkiye'de denetim anlayışının halen sonuç değerlendirme odaklı olduğunu, oysa dünyadaki eğilimin süreç değerlendirme yönünde oldu-

ğunu, iyi bir süreç değerlendirmenin zaten iyi bir sonuç değerlendirmeyi beraberinde getireceği ifade edilmektedir (*Geçmişten Geleceğe Eğitim Denetimi ve Müfettişlik Paneli Bildiri Kitabı*, 2015, s. 113). Bu noktada İmam Hatip Ortaokulu denetim raporlarında sürece yer verilmesi bu konuda ilerleme kaydedildiğini göstermesi bakımından önemlidir. Yine aynı raporda Türkiye'de uygulanan denetim modelinin ihtiyaç odaklı olmaktan çok standart değerlendirme odaklı olduğunu, performansı yeterli olsun ya da olmasın bütün kurumların aynı standart süre ve biçimde değerlendirildiği oysa bu konuda ihtiyaç odaklı farklılaştırılmış denetim modelinin kullanılması gerektiği tavsiye edilmektedir (*Geçmişten Geleceğe Eğitim Denetimi ve Müfettişlik Paneli Bildiri Kitabı*, 2015, s. 113). Bu konuda İmam Hatip Ortaokulu raporunun üzerinden değerlendirilme yapıldığında aynı anlayışın devam ettiği söylenebilir.

Denetim raporları resmî rapor hüviyetindedir. Eğitim Bakanlığı gibi üst yönetimlerin kurumların işleyişi ve ilerlemeleri hakkında bilgi edinmek ya da kurumları takip edebilmek adına konusunda ehil müfettişlere/uzmanlara yaptırdıkları resmî iş ve işlemlerdir. Ancak gerek denetim sürecinde gerekse denetim sonrası raporlama işleminde takip edilen yol ve yöntemler raporların görünümünü etkiler. Bu bakımdan Mariam Schoolun denetim raporu hazırlanış biçimi ve dili (raporun girişinde kullanılan dil, biçim bakımından içindekiler kısmının olması), çoklu veri kaynaklarından (anket, resmi evrak, gözlem ve mülakat) beslenilerek hazırlanması, rapordan anlaşıldığı kadarıyla denetimde kullandıkları yöntemler bakımından (SWOT analizi tekniği kullanıldığı görülmektedir.) daha bilimsel yönü ağırlıkta olan bir rapor olarak düşünülmektedir. İmam Hatip Ortaokulu denetim raporuna bakıldığında ise raporun girişinde resmî makam onaylarından bahsedilmesi, yöntem olarak eksikliklerin tespiti ve çözüm önerisi olarak iş ve işlemlerin tamamlanması ya da yapılması şeklinde ifade edilmesi, yine sadece resmî evrak ve yönetici beyanları esaslı bir denetim yapılması anılan denetim raporunu resmî yönü ağırlıkta bir rapor olarak nitelendirmemize sebep olmuştur. Akın ve Töremen (2016)'in "Etkili Teftişin Engelleri Konusunda Okul Yöneticilerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi" adlı araştırmalarında okulda yapılan etkili teftiş sonucunda çalışanların performanslarının artmasının beklendiği, bunun için de denetim görevlilerinin daha yapıcı ve motive edici bir dil kullanmaları gerektiği ifade edilmiştir. Yine Kurtbeyoğlu (2011)'nin yaptığı araştırmada okul yöneticileri denetim faaliyetinden performanslarını artırmaya dönük çalışmalara ağırlık verilmesini, denetmenlerin bilimsel yöntemler kullanmasını, müfettişlerin sorgulayıcı davranışlar sergilemesi yerine yol gösterici tavırlar sergilemelerini beklediklerini ifade etmişlerdir.

Sonuç olarak global dünyada denetim, üst yönetimlerin kendilerine bağlı alt yönetimleri takip edebilmek, iş ve işlemlerin sağlıklı yürütülmesini sağlamak, yapıla-

çak suistimallerin önüne geçebilmek adına tercih ettikleri bir yöntemdir. Bunun için denetim sürecini yönetebilecek profesyonel yapılanmalar oluşturulmuştur. Eğitim kurumları ve okullar bu yapılanmalarda önemli bir yer işgal etmektedir. Ancak özellikle eğitim söz konusu olunca yapılan eğitim öğretim faaliyetlerinin çeşitlenmesine göre denetim raporlarının okulların özelliklerini yansıtacak ve yapılan eğitim öğretim faaliyetini ileri taşıyacak şekilde içeriğe sahip olması önemlidir. Bu bakımdan din eğitimi veren kurumların ya da yapılan din eğitiminin okulun kimliğine ve misyonuna etki ettiği düşünülen kurumların denetim süreçlerinin bu konuda uzman kişilerce yapılması ve bu durumun denetim raporunda ifade edilmesi, getirilecek çözüm önerilerinin etkililiği bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu anlamda her iki rapor da değerlendirildiğinde, din eğitiminin denetiminin uzmanları tarafından yapıldığına dair bir ifade/emareye rastlanmamıştır. Ayrıca hazırlanan raporun resmî bir rapor olması yanında bilimsel süreçleri incelemesi, rapora kaynak teşkil edecek çoklu veri kaynaklarının tespit edilerek değerlendirmesi sonucunda rapora dönüştürülmesi, hatta sonuçlarının takip edilmesi, değerlendirme sürecinde geçerliliği herkesçe kabul edilmiş yöntem ve tekniklerin kullanılması hem denetleyenlerin saygınlığı hem de denetlenenlerin denetim sonuçlarını içselleştirmesi açısından önemlidir. Aksi halde ortaya konan bu çalışmalar okulların gelişimine katkı sunamayan evrak yığınları olur ve büyük bir kaynak ve zaman israfına dönüşür. Böylece zamanla denetim süreci, denetimin tüm paydaşları tarafından gereksiz iş ve işlemler olarak görülmeye mahkûm olur.

Kaynakça

- Akın, T., ve Töremen, F. (2016). Etkili teftişin enfgelleri konusunda okul yöneticilerinin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Milli Eğitim*, 45(209), 5-33.
- Altaş, N. (2022). *Din eğitimi*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aydın, İ. (2008). *Öğretimde denetim* (2. bs). Pegem Akademi.
- Aydın, M. Ş. (2021). *Din eğitimi bilimi* (4. bs). Kimlik Yayınları.
- Bozbayındır, F., Özgan, H., ve Kalman, M. (2012, 05-02.06). *İlköğretim okulları teftiş raporları ile ilgili bir çözümleme* [IV. Uluslararası Katılımlı Eğitim Denetimi Kongresi]. Ankara.
- Darmanın, M. (2013). The material and symbolic cultures of the everyday: religion in maltese primary schools. In E. Smyth, M. Lyons, & M. Darmody (Ed.), *Religious Education in a Multicultural Europe Children, Parents and Schools* (s 69-100). Palgrave Macmillan.
- Demirel, Ö. (2005). *Eğitim sözlüğü* (3. bs). Pegem A Yayıncılık.

- Education*. (t.y.). [Gov.mt]. *Government services and information*. <https://www.gov.mt/en/Life%20Events/Pages/Moving%20to%20Malta/Education.aspx>
- Geçmişten Geleceğe Eğitim Denetimi ve Müfettişlik Paneli Bildiri Kitabı*. (2015). Kerem Büro Kırtasiye.
- Gündüz, Y. (2010). İlköğretim okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin ilköğretim müfettişlerine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (2), 1-23.
- Güneş Gün, A. (2017). Malta`da din devlet ilişkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(28), 313-324.
- Hoşgörür, V., ve Höşgörür, T. (2013). *Eğitimde denetim sorunları*. 253-263.
- Karasar, N. (2022). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (37. bs). Nobel Yayın Dağıtım.
- Kurtbeyoğlu, D. (2011, 24.06). *İlköğretim okulu yöneticilerinin eğitim müfettişlerinden beklentileri (Van İli Örneği)* [III. Ulusalaları Katılımlı Eğitimdenetimi Kongresi]. Ankara.
- Nazıroğlu, B. (2021). Din eğitiminde temel kavramlar ve bilimselleşme. İ. Turan ve B. Nazıroğlu (Ed.), *Din eğitimi içinde* (3. bs). Bilay.
- Okumuşlar, M. (2021). Din eğitiminin psiko-sosyal ve kültürel temelleri. İ. Turan ve B. Nazıroğlu (Ed.), *Din eğitimi içinde* (3. bs). Bilay.
- Taymaz, H. (2011). *Eğitim sisteminde teftiş* (8. bs). Pegem Akademi.
- Tosun, C. (2012). *Din eğitimi bilimine giriş*. Pegem A Yayınları.
- Xuereb, M. (2017, Şubat 11). *Muslim secondary school to shut down after 20 years*. Maltatoday.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, M. C. (2010). Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerinin eğitim sistemlerinin yönetim yapısı. *Kastamonu eğitim Dergisi*, 18 (2), 20.